

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Groot, groter, grootst: over de hardnekkigheid van het groeidenken

Mulder, C.H.

DOI

[10.5117/MEM2009.3.MULD](https://doi.org/10.5117/MEM2009.3.MULD)

Publication date

2009

Document Version

Final published version

Published in

Mens en Maatschappij

License

CC BY-NC-ND

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Mulder, C. H. (2009). Groot, groter, grootst: over de hardnekkigheid van het groeidenken. *Mens en Maatschappij*, 84(3), 246-248. <https://doi.org/10.5117/MEM2009.3.MULD>

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Groot, groter, grootst. Over de hardnekkigheid van het groeidenken

Toen ik in 1989 begon aan mijn promotieonderzoek naar veranderingen in verhuisgedrag in Nederland, ging ik ervan uit dat de verhuismobiliteit de laatste 20 jaar was toegenomen. Ik was dan ook verbaasd erachter te komen dat dat niet het geval was: in 1973 was de verhuismobiliteit op een top, daarna is die flink ingezakt en sindsdien is het niveau van 1973 nooit meer gehaald. Ook op de veel langere termijn lijkt er geen toename te zijn in de frequentie waarmee mensen verhuizen, eerder een flinke afname. Uit gegevens van het Bevolkingsregister van Amsterdam over de periode 1851-1854 blijkt dat Amsterdammers in die periode gemiddeld drie keer per persoon zijn verhuisd (met dank aan Bert Schijf voor deze informatie). Dat is aanzienlijk vaker dan heden ten dage.

Ik ben mij toen gaan afvragen of ik de enige was die in de verkeerde veronderstelling had geleefd dat de verhuismobiliteit wel zou zijn gestegen, en ben mensen die mij vroegen naar de uitkomsten van mijn onderzoek eerst gaan vragen wat ze dachten: was de verhuismobiliteit gestegen, gedaald of gelijk gebleven? Onveranderlijk was het antwoord: die zal wel gestegen zijn. Later ben ik deze hardnekkige veronderstelling zelfs als feit tegengekomen in concept-scripties en in een concept-tijdschriftartikel dat ik te beoordelen kreeg. Zonder bronvermelding uiteraard, want het is niet waar. En gek genoeg, als je er even over nadenkt is dat ook helemaal niet vreemd. Eigenwoningbezit en tweeverdienschap zijn gegroeid en de kwaliteit van de woningvoorraad is gestegen. Huiseigenaren verhuizen aanzienlijk minder dan huurders, onder andere omdat de transactiekosten van een verhuizing binnen de koopsector veel hoger zijn: het totaal van overdrachtsbelasting, notariskosten, makelaarskosten en kosten van het afsluiten van een hypotheeklening bedragen al gauw tien procent van de koopsom. Tweeverdieners verhuizen, *ceteris paribus*, minder dan eenverdieners omdat tweeverdieners

huishoudens rekening moeten houden met twee werklocaties, waardoor het moeilijker is de woonlocatie aan te passen. En bij een hogere woonkwaliteit zijn er minder huishoudens die te maken hebben met overbezetting van hun woning en meer die in staat zijn al vroeg in hun wooncarrière een woning te betrekken waar ze lange tijd kunnen blijven. De reeks verhuizingen om de woonsituatie te verbeteren kan dan kleiner worden. Daarmee zijn twee belangrijke barrières voor verhuizen in betekenis toegenomen en is een belangrijke aanleiding tot verhuizen van minder betekenis geworden.

Zo zijn er meer hardnekkige veronderstellingen over verschijnselen die groeien. Als je erop gaat letten kom je ze overal tegen. Van de criminaliteit bijvoorbeeld wordt in de publieke opinie standaard aangenomen dat die toeneemt (al dan niet ‘hand over hand’). Quod non. Maar zelfs dat er nu een cellenoverschot is, overtuigt ferm-rechtse politici daar niet van. Ook is het niet waar dat families steeds meer ‘los zand’ worden en generaties steeds onafhankelijker van elkaar opereren. Dat Nederlandse jongeren steeds langer thuis blijven wonen, klopt ook al niet. Of nu ja, een heel klein beetje, maar het is geen voortgaande trend.

Ook journalisten valt moeilijk aan het verstand te peuteren dat een verschijnsel dat je hebt onderzocht *niet* toeneemt, of dat je dat niet hebt vastgesteld. Onlangs leek het goed te zijn gegaan. Een journaliste had me een paar vragen gesteld over een onderzoek waaruit bleek dat verhuizingen van ouders in de richting van hun kinderen vaker voorkwamen als ze kleinkinderen hadden. Was dat een groeiende trend, vroeg ze: verhuizen ouders tegenwoordig vaker in de richting van hun kinderen? Daar had ik geen enkele aanwijzing voor, zei ik, en ik had niet de gegevens om het te kunnen onderzoeken. In het krantenartikel repte de journaliste inderdaad niet van een trend. Maar wat had de koppenmaker van de NRC ervan gemaakt, op de voorpagina van de bijlage waarin het artikel werd aangekondigd? ‘Ouderen gaan steeds vaker in de buurt van hun kinderen wonen’. Zolang het tegendeel niet heel duidelijk blijkt gaan we blijkbaar uit van het principe ‘Alles neemt toe, en wel in toenemende mate’ (met dank aan Aafke Komter).

Groeidenken heeft ook een normatieve kant. Van veel verschijnselen wordt algemeen gevonden dat die *moeten* groeien. De economie bijvoorbeeld. Zelfs als het Bruto Nationaal Product niet eens krimpt maar slechts langzaam groeit, is dat al slecht nieuws. En de bevolking. Toen die te hard groeide, werd dat als zorgelijk ervaren (zie de zorg om dreigende overbevolking die we zagen in de jaren 70), maar als krimp optreedt of in het verschiet ligt (zoals in grote delen van de wereld in de jaren dertig, en zoals nu in grote delen van Europa), worden velen ook zenuwachtig. Ook managers laten zich nogal eens meeslepen door het idee dat hun bedrijf of organisatie moet groeien. Soms met financiële

debacles of aanzienlijke schaalnadelen tot gevolg. Een grote organisatie is namelijk helemaal niet per definitie beter of efficiënter, en vaak slechter en minder efficiënt, dan een kleine. De Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling heeft dat voor organisaties in het publieke domein (waaronder het onderwijs en de zorg) in 2000 nog overtuigend laten zien in het advies 'Aansprekend Burgerschap'.

Waar zou de neiging tot groeidenken vandaan komen? Ik heb de psychologische literatuur er niet op nageslagen, maar ik twijfel er niet aan dat de oorsprong onder andere ligt in een diep in de mens verankerde neiging gespist te zijn op verandering. Eveneens ongetwijfeld hebben evolutionair biologen daar als verklaring voor dat gespistheid op verandering evolutionair nuttig is: als er iets in onze omgeving verandert, moeten we mogelijk in actie komen. Dus kunnen we verandering maar beter extra goed waarnemen, en is het riskanter verandering ten onrechte niet te bespeuren dan verandering te zien die er niet is. Een verklaring dichter bij huis is wellicht dat mensen in de westerse wereld gewend zijn aan groei – van bevolking, van welvaart, en van allerlei verschijnselen die hiermee samenhangen – en dat groei daardoor als normaal wordt ervaren. Ook heeft groei op vele terreinen ontegenzeggelijk een positieve connotatie, terwijl krimp als negatief wordt ervaren: groei van kennis en vaardigheden staat voor bloei, terwijl achteruitgang ervan staat voor verval.

Sociaal wetenschappers zijn mythenjagers. De moraal van dit verhaal is natuurlijk dat we als sociaal wetenschappers de neiging tot groeidenken moeten onderkennen en niet automatisch moeten uitgaan van de gedachte dat alles wel zal groeien of moet groeien. Anders laten we voor we het weten onszelf, onze studenten of onze collega's weggelaten met beweringen die weliswaar heel plausibel lijken, maar niet met feiten zijn onderbouwd. Of we jagen groei na zonder acht te slaan op de nadelen ervan.

Clara H. Mulder